

Behoud van eigen lijf en leden

Er doen geruchten de ronde dat er in 2012 een nieuwe verfilming komt van de sci-fi roman 'Fahrenheit 451' van schrijver Ray Bradbury. De roman, die in 1953 voor het eerst werd gepubliceerd, schetst het Amerika van de onbekende en ongewisse toekomst waarin alle burgers zich overleveren aan primaire instincten en waarin kritisch denken, literatuur en eigenlijk alle boeken verboden zijn. Alles wat tekst en teken op papier is, wordt systematisch en meedogenloos vernietigd door de brandweer en dit in opdracht van de overheid. Brandweerman Guy Montag, de Jan Modaal die het hoofdpersonage van dit verontrustende verhaal is, komt tot plotselinge inkeer na het lezen van de zin "Time has fallen asleep in the afternoon sunshine" in een boek dat hij vlak voor het uitvoeren van een nieuwe eliminatieopdracht onder ogen krijgt. Hij steelt het boek in kwestie en ontpopt zich geleidelijk aan tot een bibliotheek dissident die het gedrukte woord van de vergetelheid wil redden.

Bradbury leeft nog steeds en het is verleidelijk te bedenken hoe en op welke manier hij de roman anno 2010 zou herschrijven met het oog op een nieuwe verfilming. Wat als Bradbury de roman zou situeren in de Lage Landen van de Toekomst? Wordt het een dystopische zedenschets waarin niet alleen boeken maar alle vormen van cultuur onmogelijk worden gemaakt, verworden zijn tot obscure verschijnselen die niet langer door de overheid gepromoot laat staan ondersteund worden en die louter nog door een ondergrondse (linkse) elite worden geproduceerd en 'geconsumeerd'? Een roman waarin instituten zoals het Rijksmuseum en een Mauritshuis de schatten van het verleden en het nationale erfgoed etaleren maar waarin 'nieuwe' en 'nieuwerwetse' vormen van kunst en cultuur geen officieel en zichtbaar publiek platform meer hebben en fenomenen in de marge zijn geworden? Een roman waarin het GEM in Den Haag getransformeerd is tot een 'paintball-hal', de Stadsschouwburg tot tweede Gemeentehuis, BAK in Utrecht tot beauty salon en het Groninger Museum tot nachtclub?

Dat soort roman zou ons mogelijk helpen om de huidige roep om het afschaffen of in hoge mate beperken van kunstsubsidies in een ander licht te zien. Sciencefiction en de daarbij horende uitvergroting en overdrijving helpen ons immer om de zaak op scherp te stellen, meer dan een realistische reportage of een diepgravende documentaire dat kunnen doen.

We weten dat een Bradburyaans scenario onrealistisch is en dat het hoogstwaarschijnlijk niet zo'n vaart zal lopen. Geen weldenkend politicus – het boegbeeld van de PVV, een verdwaalde VVD'er en een overrijverige SP'er uitgezonderd – zal *letztendlich* het idee om alle toelages voor professionele cultuurproducenten en kunstinstellingen af te schaffen daadkrachtig omzetten in effectief beleid. Bovendien is iedereen die in de cultuursector werkt zich uitermate bewust van het feit dat besparingen op de eigen activiteiten

onvermijdelijk zijn nu geheel Nederland de broekriem moet aanhalen. Iedereen moet inleveren en het artistieke segment van de samenleving kan daarop geen uitzondering vormen. 'Meer Ondernemerschap' is al meer dan een beleidsperiode lang een doelstelling waar in de sector met veel mankracht en wilskracht naartoe wordt gewerkt en zelfredzaamheid staat hoog in het vaandel van vele instellingen (hoe moeilijk dat ook te bewerkstelligen valt). Dat moge duidelijk zijn!

Kunstinstellingen en kunstenaars hebben meer dan eens aangetoond dat ze ook in precaire omstandigheden met minder kunnen overleven en op basis van blind enthousiasme en onverdroten doorzettingsvermogen gewoon blijven bestaan, hoe 'onherbergzaam' de politieke of financiële situatie ook is. 'Keeping things afloat' is een van de specialismen van de sector. Daar zit het ware probleem niet. Het ware probleem zit hem eveneens niet in het feit dat zes op de tien Nederlanders ervan overtuigd zijn dat er in het kader van grootschalige bezuinigingen bij voorkeur gehakt moet worden in 'ontwikkelingssamenwerking' en als dat niet meteen wat oplevert dan het liefste snoeien in de bijdrages voor de ontwikkeling van kunst en cultuur. Die armlastige anderen in de rest van de wereld redden het ook wel (of net niet) zonder steun van Nederland en kunst en cultuur zijn immers niet zo levensnoodzakelijk als brood en water voor het behoud van eigen lijf en leden.

Het ware probleem lijkt hem te zitten in het feit dat deze zes op de tien burgers er vermoedelijk van uitgaan dat kunst en cultuur factoren zijn die we makkelijk kunnen uitschakelen zonder dat dit al te grote gevolgen heeft. Het opinieonderzoek dat bureau Synovate in opdracht van het televisieprogramma NOVA uitvoerde onder naar de door de Nederlandse burger gewenste bezuinigingen of stimuleringsmaatregelen toont immers niet aan hoe 'noodzakelijk' de ondervraagde 1000 personen het bestaan van kunstinstellingen en kunstenaars vinden maar het is verontrustend te bedenken dat deze respondenten beide 'gegevens' misschien wel als overbodige luxe zien. Slechts 3 procent van de ondervraagden vindt dat er absoluut niet bezuinigd mag worden op kunst en cultuur en hoogstwaarschijnlijk ervaren ze dit als een surplus dat ook *sans probleme* kan worden geëlimineerd. Weliswaar niet op de radicale manier die Bradbury schetst, maar door het langzaam uithongeren van het (professionele segment van) de kunst –en cultuur sector door die op een minimaal rantsoen te plaatsen.

Even verontrustend is dat wij – de geviseerde protagonisten uit de culturele sector – vaak verschrikt en ogenschijnlijk lethargisch reageren als we het bovenstaande constateren. Er zijn voldoende standaardargumenten van zowel inhoudelijke, maatschappelijke als economische aard om het bestaan en de noodzakelijkheid van kunst en cultuur te legitimeren – gaande van '*de kunsten hebben doorheen de wereldgeschiedenis bijgedragen aan de intellectuele en mentale groei van de mensheid*' to *the intellect*, Kunst bevordert het gemeenschapsgevoel' tot 'Op stadsniveau levert cultuur een effectieve bijdrage

aan de uitbreiding van de toerisme-industrie en functioneert als een vestigingsfactor voor bedrijven en geeft bijgevolg een *boost* aan de lokale economie'. Geen van die argumenten lijkt echt te beklijven, hoe 'waar' of 'feitelijk' ze ook zijn. Verkiezingscampagnes leren ons echter dat de kracht van de boodschap in de herhaling zit en we kunnen het dan ook niet vaak genoeg – te pas en te onpas en overal – roepen of verkondigen. Als we ons beperken tot de 'afdeling beeldende kunst', dan klinkt het zo:

Beeldende-kunstinstellingen en musea zijn visuele alfabetiseringsmachines. Ze helpen ons om geleidelijk aan beelden te leren lezen. En aangezien we dagelijks overspoeld worden door een lawine aan beelden van allerlei aard [en leven in een wereld waarin we onderworpen worden aan een continu bombardement van visuele impulsen en perceptuele stimuli] is dat soort geletterdheid geen overbodige luxe. Beeldende kunstinstellingen en musea maken ons vertrouwd met wat niet onmiddellijk begrijpelijk is, niet meteen vatten in oneliners. Ze leren ons omgaan met wat complex is, soms ambigu en altijd anders. Internet stelt ons in staat om op ieder moment een (makkelijk) antwoord te krijgen op welke vraag dan ook (met dank aan Google en Wikipedia) en op welk tijdstip dan ook onze hoogstpersoonlijke mening de (cyber)wereld in te sturen. Helaas helpen deze technologische hulpmiddelen ons niet in de omgang met de soms lastige subjectiviteit van andersdenkenden en in het ontwikkelen van bedachtzaamheid. Beeldende-kunstinstellingen en musea kunnen hierin wel een rol spelen. Los van het feit dat deze plekken ons wijzen op het feit dat 'kijken naar kunst' gewoon, fijn en aangenaam kan zijn, tonen ze ons tevens permanent wat 'anders' is en vragen ons daarbij stil te staan, even te pauzeren. Even wat langer na te denken en niet meteen een (boude) opinie te formuleren. Kunst vraagt ons om feiten en meningen, dingen en mensen, continu te her-denken en te her-bekijken en nooit als evident en vanzelfsprekend te zien. En nee, dat is niet altijd prettig en niet altijd makkelijk. Maar kritisch en traag her-denken via en door de kunst kan echter ook een waar genoegen zijn. Weliswaar niet ieders 'cup of tea' maar wel verre van verwaarloosbaar. Niet het spreekwoordelijke brood en water dat ons in leven houdt, maar wel de groenten en fruit die zorgen voor een uitgebalanceerd dieet.

Wat zou het hedendaagse en Nederlandse equivalent zijn van "Time has fallen asleep in the afternoon sunshine", de zin die voor Guy Montag als wake-up call fungeerde? Die ene zin of ervaring die ervoor zou kunnen zorgen dat kunst en cultuur niet langer worden gezien als een 'linkse hobby' maar gewoon een '(voor)recht voor allen' dat we gezamenlijk in stand moeten houden en zorgvuldig cultiveren? Laten we vooral onophoudelijk op zoek gaan naar dat magische 'Sesam open u'!

Hierbij alvast een voorzetje van voetballer Klaas-Jan Huntelaar: 'Want het leven draait niet alleen om voetbal: verschillende dingen kunnen hem inspireren. Ik heb dat bijvoorbeeld met kunst dat kan ik echt mooi vinden. (Toen ik op een keer een museum bezocht viel me de Italiaanse schilder Caravaggio op). Op de een of

andere manier raakte hij me ergens mee, maar ik kan niet precies zeggen hoe dat nu komt. '(NRC, dinsdag 27 april 2010)

AD